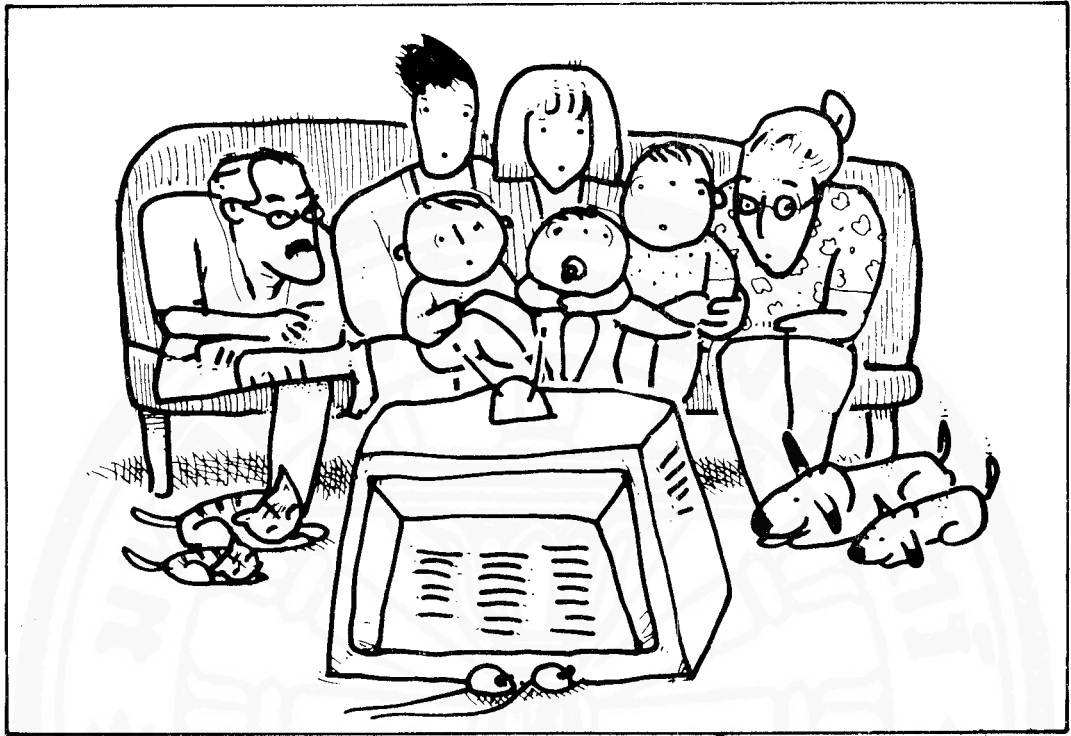

โทรทัศน์ : สื่อกำหนดหัวข้อข่าวแก่มวลชน

ดวงทิพย์ วรรณธุ์

คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หากเปรียบเทียบการประชุมกับการเสนอข่าวโทรทัศน์ ประชานที่ประชุมมีหน้าที่กำหนดวาระการประชุม เปรียบได้กับบรรณาธิการข่าวประจำวันซึ่งมีหน้าที่คัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของข่าว วาระแจ้งให้ทราบเปรียบได้กับหัวข้อข่าวที่นำเสนอต่อผู้ชม โทรทัศน์จึงจัดอยู่ในสถานะสื่อกำหนดหัวข้อข่าวแก่มวลชนโดยนัยแห่งแนวคิดการกำหนดวาระ (Agenda - setting)¹

1. สภาพแวดล้อมของการเสนอข่าวโทรทัศน์

ผลของการใช้สื่อโฆษณาชวนเชื่อในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคของฮิตเลอร์ผู้นำพรรคนาซีของเยอรมัน ทำให้บรรดาผู้นำประเทศต่าง ๆ เชื่อว่าสื่อมวลชนมีอำนาจชักจูง (persuasive power)² สถานีโทรทัศน์ของไทยแห่งแรก คือ สถานีไทยทีวีช่อง 4³ (พ.ศ. 2498) จึงถือกำเนิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของ

รัฐ⁴ หลังจากนั้นสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 5 (พ.ศ. 2501) สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 (พ.ศ. 2510) สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 (พ.ศ. 2513) และสถานีเครือข่ายได้เกิดขึ้นตามมาด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันโดยอาศัยความตามพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 มาตรา 10 ต้องจัดรายการประเภทข่าวไว้ในแผนผังรายการของสถานีตามระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2518 ข้อที่ 30 และเพื่อให้เป็นผลดีต่อการประชาสัมพันธ์ของรัฐ สถานีโทรทัศน์ทุกแห่งต้องเสนอรายการภาคข่าวของสถานีพร้อมกันในเวลา 20.00 น. ตามหนังสือเวียน กบว. (ลงวันที่ 14 มีนาคม 2520)

ด้านเนื้อหาของข่าว ต้องเสนอข่าวในลักษณะที่ระเบียบและคำสั่งกำหนดไว้ คือ

“1. ส่งเสริมให้เกิดความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมของประเทศ

3. คำพูดหรือข้อความที่ใช้ต้องสุภาพ เรียบร้อยและไม่เป็นภาษาวิบัติ

4. ไม่เป็นการส่งเสริมให้เกิดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

5. ไม่ทำให้ประชาชนเสียขวัญ เกิดการอลหม่านหรือก่อให้เกิดความแตกแยกในหมู่ประชาชน

6. ไม่เป็นการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศชาติ หรือสัมพันธ์ไมตรีอันดีกับต่างประเทศ

7. ไม่เป็นการพาดพิงถึงบุคคลหรือสถาบันใด ๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายหรือเป็นไปในทางลามกอนาจาร

8. ไม่เป็นการขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ วัฒนธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

9. ไม่เป็นการแสดงให้เห็นความทารุณโหดร้าย อันอาจก่อให้เกิดการหวาดกลัวในหมู่ประชาชน

10. ไม่เป็นการขี้ช่อง หรือเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีแก่เด็กหรือเยาวชน

11. ไม่เป็นการเปิดเผยความลับของทางราชการ”⁵

และ “จะต้องไม่เป็นข่าวเท็จไม่ว่าในลักษณะใด ๆ”⁶

จึงเห็นได้ว่า การเสนอข่าวโทรทัศน์เกิดด้วยกฎหมายและอยู่ในแวดล้อมของกฎหมายจากอำนาจในการการเมืองอย่างเข้มงวด⁷ ขณะเดียวกันสถานีโทรทัศน์ก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น⁸ จึงต้องแข่งขันกันทางธุรกิจเพื่อความอยู่รอดของตนเอง เนื้อหาสาระของรายการและปริมาณข่าวสารจึงถูกจำกัดโดยความต้องการของผู้อุปถัมภ์รายการซึ่งเป็นที่มาของรายได้⁹

2. พฤติกรรมการคัดเลือกและจัดลำดับข่าวโทรทัศน์

กล่าวกันว่า “สังคมต้องการข่าวสารด้วยเหตุผลเดียวกับคนต้องการนัยน์ตาเพื่อให้มองเห็นว่าตนเองกำลังจะไปที่ไหน”¹⁰ เนื่องจากข่าวสามารถเป็นแหล่งข้อเท็จจริงแหล่งหนึ่งนอกเหนือไปจากการสังเกตด้วยตนเอง ห้องสมุดและผู้ทรงคุณวุฒิ¹¹ ข่าวจึงมีคุณค่า แต่ข่าวใดจะมีคุณค่าหรือไม่มากนักน้อยเพียงไรย่อมขึ้นอยู่กับ การคัดเลือก จัดลำดับและนำเสนอเนื้อหาของข่าว¹² ซึ่งในกระบวนการเสนอข่าวโทรทัศน์ประจำวัน บุคคลผู้ทำหน้าที่คัดเลือก จัดลำดับ เรียงเรียงข่าว คือบรรณาธิการข่าวประจำวัน (Editor of the day) หรือเรียกอีกนัยหนึ่งได้ว่า ผู้รักษาประตู หรือ นายทวาร (gatekeeper)¹³

จากผลการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้รักษาประตูหรือนายทวาร พบว่า มักเลือกเสนอข่าวสารโดยไม่ได้คำนึงถึงประชาชนผู้รับสารเท่าไร-

นัก การเลือกเสนอข่าวทางโทรทัศน์จึงขึ้นอยู่กับ การวินิจฉัยของบรรณาธิการข่าวว่าเหมาะสมเพียงใดและจะเป็นที่สนใจแก่ผู้ชมหรือไม่ ส่วนข่าวสารที่ผู้ชมต้องการหรือสนใจจริง ๆ อาจไม่มีโอกาสปรากฏบนจอเครื่องรับโทรทัศน์เลยก็ได้¹⁴

สำหรับสังคมไทย เหตุการณ์ที่เป็นข่าวมักอยู่ในแวดวงของหน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่ ข่าวชุดคีย์ (Investigative News) อันได้แก่ข่าวประเภทเปิดเผยเบื้องหน้าเบื้องหลังเกี่ยวกับการทุจริตคดีมิชอบเกี่ยวกับ การกินค่านายหน้าจากการจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ในหน่วยงานราชการ การรับเงินสมนาคุณจากบริษัทค้าเครื่องบิน และอาวุธ ฯลฯ ซึ่งต้องการหลักฐานยืนยันที่แน่นอนนั้นทำไม่ได้ง่ายนัก การคัดเลือกข่าวจึงจำกัดวงอยู่เฉพาะข่าวราชการที่เปิดเผยได้ ส่วนการจัดลำดับข่าวพบว่า มีการกำหนดไว้ตายตัว กล่าวคือ จัดลำดับข่าวตามประเภทของเนื้อหาตั้งรายละเอียดในตารางที่ 1 และ ตารางที่ 2

ตารางที่ 1

การจัดลำดับข่าวตามประเภทของรายการข่าว

ช่อง 5	ช่อง 7	ช่อง 3	ช่อง 9
ข่าวในประเทศ	ข่าวในประเทศ	ข่าวในประเทศ	ข่าวในประเทศ
ข่าวกีฬา	ข่าวต่างประเทศ	ข่าวต่างประเทศ	ข่าวต่างประเทศ
ข่าวต่างประเทศ	ข่าวกีฬา	-	ข่าวกีฬา

ตารางที่ 2
การจัดลำดับข่าวตามประเภทของเนื้อหา

ลำดับที่	ช่อง 5	ช่อง 7	ช่อง 3-9
1	ข่าวในราชสำนัก (19.87 %)	ข่าวในราชสำนัก (40.48 %)	ข่าวในราชสำนัก (20.42%)
2	ข่าวทางการ (40.78 %)	ข่าวทางการ (47.83 %)	ข่าวกรุงเทพฯ (76.06 %)
3	ราชการทั่วไป (39.35 %)	ข่าวอาชญากรรม (11.69 %)	ข่าวภูมิภาค (3.52 %)

ที่มา : กวทิพย์ วรพันธ์ รายงานวิจัยเรื่อง เนื้อหาและลักษณะข่าววิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน (คณะกรรมการ-ศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 29

เมื่อเปรียบเทียบการจัดลำดับข่าวจากตารางที่ 2 เห็นได้ว่าสถานีโทรทัศน์หลัก 4 สถานีในกรุงเทพมหานคร ต่างก็ให้ความสำคัญแก่ข่าวในราชสำนักเป็นอันดับหนึ่ง ข่าวอันดับสอง สถานีโทรทัศน์ทหารให้ความสำคัญแก่ข่าวทหาร ขณะที่สถานีโทรทัศน์พลเรือนให้ความสำคัญแก่ข่าวซึ่งเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครและข่าวอันดับสาม สถานีทั้ง 4 ให้ความสำคัญต่างกัน คือ ช่อง 5 ให้ความสำคัญแก่ข่าวราชการทั่วไป ช่อง 7 ให้ความสำคัญแก่ข่าวอาชญากรรม ส่วนช่อง 3 และช่อง 9 ซึ่งขณะนี้ทำข่าวร่วมกันให้ความสำคัญแก่ข่าวซึ่งเกิดขึ้นในส่วนภูมิภาคหรือต่างจังหวัด

ในทางปฏิบัติซึ่งปฏิบัติกันมานานนับตั้งแต่เปิดสถานีแพร่ภาพออกอากาศ ข่าวในประเทศ เฉพาะที่เป็นข่าวเกี่ยวกับบุคคลมักจัดลำดับข่าวตามความสำคัญของบุคคลจากสำคัญมากที่สุดไปหาสำคัญน้อยที่สุด คือ มักเริ่มต้นด้วยข่าว พระ-

บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา สมเด็จพระสังฆราช ผู้แทนพระองค์ องคมนตรี นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วย ปลัดกระทรวง อธิบดี และลำดับสุดท้ายคือข่าวเกี่ยวกับบุคคลธรรมดาทั่วไป

นอกจากการจัดลำดับข่าวก่อน-หลัง ตามความสำคัญของบุคคลแล้ว บรรณาธิการข่าวประจำวันยังเป็นผู้กำหนดเวลาที่ใช้แพร่ภาพออกอากาศข่าวแต่ละข่าวด้วย จึงพบเสมอว่า ข่าวการสร้างงานในชนบทอันเป็นผลงานของรัฐบาลชั้นสำคัญ บรรณาธิการข่าวของแต่ละสถานีให้ความสนใจและจัดลำดับข่าวนั้นโดยพิจารณาจากตัวบุคคลในข่าวเป็นเกณฑ์ “บรรณาธิการข่าว

ของสถานีโทรทัศน์สีทองทัพบกช่อง 7 เคยตัดข่าวทิ้งเพราะมีข่าวที่จะเสนอยาวเกินเวลาที่กำหนดออกอากาศ แต่บรรณาธิการข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อสมท. ให้เวลากับข่าวนี้นี้เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ เพราะรัฐมนตรีในข่าวเป็นหนึ่งในคณะกรรมการบริหารองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย”¹⁵ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีข้อน่าสังเกตว่า รายงานข่าวเกี่ยวกับนักการเมืองเท่าที่ผ่านมามักเน้นที่บุคลิกภาพของตัวนักการเมืองมากกว่าประเด็นปัญหาหรือแนวความคิดทางการเมืองให้ผู้ชมได้ทราบ แม้ประวัติการลงคะแนนเสียงเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่างๆ ในสภาก็ไม่ค่อยนำมาเสนอต่อสาธารณชน ผลที่ตามมาก็คือ ประชาชนทั่วไปจะรู้จัก “ตัว” นักการเมืองมากกว่า “แนวความคิด” เมื่อประชาชนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็มักจะคำนึงถึง “บุคคล” มากกว่า “นโยบายหรือปัญหาทางการเมือง” ที่นักการเมืองนั้นสนับสนุนอยู่¹⁶

3. ผลตอบสนองมวลชนในระยะสั้น

ในสังคมมนุษย์เมื่อกระทำการใด ผู้กระทำย่อมหวังผลในการกระทำนั้น เช่นเดียวกับการสื่อสารทุกระดับทุกลักษณะ ผู้ส่งสารย่อมต้องการผลจากการสื่อสาร ผลจากการสื่อสารที่ผู้ส่งสารหวัง คือ การเพิ่มความรู้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้ส่งสาร เช่นเดียวกันกับผู้รับสารซึ่งต้องการรู้เหตุการณ์

(surveillance)¹⁷ แม้ผลตอบสนองในระยะสั้นจะยังมองเห็นกันได้ไม่ชัดในขณะนี้ว่า ข่าวโทรทัศน์ให้ผลตอบสนองมวลชนโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้และทัศนคติ เพราะเหตุที่ยังมีผู้ศึกษาวิจัยกันไว้น้อยมากและเป็นเรื่องที่เร่งด่วนตัดสินใจไม่ได้ ก็น่าจะพินิจกันได้ในเรื่องของ ความถูกต้องของข่าวที่นำเสนอ ความเหมาะสมของข่าวกับระดับของผู้ชม ความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และความเป็นกลางของข่าวที่นำเสนอ

3.1 ความถูกต้องของข่าวที่นำเสนอ สถานีโทรทัศน์สีช่อง 5, 7, 3 และ 9 ส่วนใหญ่เสนอข่าวถูกต้องกับความเป็นจริง เพราะเหตุที่ (1) แหล่งข่าวมักได้แก่ หน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่ โอกาสที่ข้อเท็จจริง(facts)ของข่าวคลาดเคลื่อนย่อมเกิดขึ้นได้น้อย หากจะผิดพลาดก็สืบเนื่องมาจากแหล่งข่าวที่ให้ข่าวนั้นเอง (2) การเสนอข่าวโทรทัศน์นั้นต้องอยู่สภาพแวดล้อมภายใต้ขอบเขตกฎหมายและระเบียบเข้มงวดดังกล่าวแล้ว (3) สถานีโทรทัศน์ทั้งสี่ต่างก็เป็นสถานีคู่แข่งกัน จึงต่างมีความระมัดระวังมิให้มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นได้ หากมีก็พยายามให้มีน้อยที่สุด (4) โดยคุณลักษณะของข่าวโทรทัศน์เอง ภาพเหตุการณ์ที่เป็นข่าวสามารถเป็นหลักฐานหรือประจักษ์พยานของเนื้อหาข่าวได้เป็นอย่างดี หากข่าวมีข้อเท็จจริงไม่ตรงกับภาพที่ปรากฏ เพราะหากข่าวใดรายงานอย่างเป็นเท็จหรือไม่

เป็นข้อเท็จจริงว่านั่นจะมีผลต่อความเชื่อของผู้ชม¹⁸

3.2 ความเหมาะสมของข่าวกับระดับผู้ชม เนื่องจากปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานครทั้งสี่แห่งต่างก็เป็นสถานีหลักในการผลิตและเสนอรายการข่าวภาค 20.00 น. แก่ผู้ชมทั่วประเทศโดยสภาพความเป็นจริง สถานีโทรทัศน์ทั้งสี่นี้ก็ไม่สามารถเสนอข่าวเจาะจงกลุ่มผู้ดูกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดทุกกลุ่มได้เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการผลิตและนำเสนอรายการเป็นจำนวนเงินค่อนข้างสูง ทว่า จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2519 พบว่า โดยปกติรายการข่าวมีประมาณร้อยละ 9-20 ของรายการที่ออกอากาศทั้งหมด¹⁹ ขณะนี้สถานีโทรทัศน์ทั้งสี่แห่งในกรุงเทพฯ จำเป็นต้องหยุดแพร่ภาพออกอากาศในช่วงเวลา 18.30-20.00 น. ตามมาตรการประหยัดน้ำมันของรัฐบาล ปริมาณและอัตราส่วนของรายการข่าวกับรายการทั้งหมดก็ยังดูน้อยลง หากนับเฉพาะรายการข่าวในประเทศ ภาค 20.00 น. (ไม่รวมข่าวกีฬา ข่าวต่างประเทศผ่านดาวเทียม และข่าวซึ่งมีผู้อุปถัมภ์รายการอื่น ๆ) เฉลี่ยประมาณ 30 นาทีต่อวัน หรือ $3\frac{1}{2}$ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ จากเวลาที่ออกอากาศทั้งหมด คือ วันจันทร์-ศุกร์ เวลา 16.00 - 18.30 น. และ 20.00 - 24.00 น.

วันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 8.00-18.30 น. และ 20.00-24.00 น. (รวมทั้งสิ้น $74\frac{1}{2}$ ชั่วโมง

ต่อสัปดาห์) แต่ละสถานีเสนอข่าวเพียงร้อยละ

4.05 ของรายการทั้งหมดหรือเป็นอัตราส่วน 1 : 24 เท่านั้น นับว่าน้อยมากสำหรับประชากรไทยทั่วประเทศ 46,961,338 คน (กรุงเทพฯ 5,153,902 คน และ ภูมิภาค 41,807,436 คน)*

เมื่อพิจารณาปริมาณข่าวซึ่งจำแนกประเภทของเนื้อหาของข่าว ยิ่งเห็นได้ชัดเจนว่ายังไม่เหมาะสมกับระดับผู้ชม เพราะสถานีโทรทัศน์ทั้งสี่เสนอข่าวโดยเน้นหนักหรือให้ความสำคัญแก่ข่าวในราชสำนัก ข่าวทหารและข่าวราชการทั่วไปซึ่งเกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ ข่าวอาชญากรรมและข่าวซึ่งเกิดขึ้นในภูมิภาค ข่าวซึ่งผู้ชมควรรู้และต้องรู้อื่น ๆ เสนอเป็นส่วนน้อยมาก

3.3 ความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ แม้ข่าวที่สถานีโทรทัศน์ทั้งสี่สถานีเสนอยังไม่เหมาะสมกับระดับผู้ชมทั้งในกรุงเทพมหานครและภูมิภาค และข่าวโทรทัศน์ยังไม่เป็นที่รู้จักกันว่าเป็น “วรรณกรรมเร่งรีบ” ดังเช่นข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวในประเทศที่เสนอนั้นเกือบทุกข่าวหรือประมาณร้อยละ 97 เป็นข่าวซึ่งเกิดขึ้นในรอบวันหรือภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากเวลา 20.00

*จากบัญชีแสดงจำนวนราษฎรและจำนวนบ้านวันที่ 31 ธันวาคม 2523 ของกองทะเบียนกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

นาฬิกาของวันนี้ จนถึง 20 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น ข่าวที่เสนอจะล่าช้าอย่างมากที่สุดไม่เกิน 2 วัน นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ต้นฉบับข่าวพบว่า หากวันใดข่าวราชการมีน้อยทุกสถานีต่างก็หาข่าวในลักษณะสก็๊ปข่าว (exclusive news) หากเห็นว่าเป็นข่าวที่น่าสนใจขณะนั้นมาเสนอ มีการติดตามข่าวสำคัญหรือข่าวใหญ่ซึ่งผู้ชมกำลังให้ความสนใจ และเมื่อสถานีหนึ่งสถานีใด “ตกข่าว” ก็มักใช้วิธีถ่ายสำเนา (copy) ข่าวจากสถานีอื่นเพื่อให้มีข่าวนั้นเสนอเช่นเดียวกับสถานีอื่น

43. ความเป็นกลางของข่าวที่น่าสนใจ ในการเสนอข่าวโทรทัศน์นั้น นอกจากไม่มีความคิดเห็นของบรรณาธิการข่าวประจำวันในรายการข่าวแล้ว หลักสำคัญของการผลิตรายการข่าวโทรทัศน์ ก็คือ ความยุติธรรม (Impartiality) ข่าวทุกข่าวในรายการข่าวจะต้องเสนอข้อเท็จจริงทั้งสองด้าน (Two-Sided Presentation) หรือทุกด้าน โดยเฉพาะเรื่องที่เป็นปัญหาขัดแย้งกัน เพราะข่าวที่มีคุณค่านั้นย่อมแสดงถึงความยุติธรรมในเนื้อหาของข่าว โดยให้โอกาสและเวลาแก่บุคคลคู่กรณีเท่าเทียมกัน (Equal time—Equal chance)²⁰ และเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างหนึ่งข้างใด ซึ่งการระมัดระวังมิให้ลำเอียงนี้ต้องระมัดระวังมิให้ตัวเองเป็นกระบอกเสียงของฝ่ายใด เสนอคำแถลงของทั้งสองฝ่าย โดยบอกให้ชัดเจนว่าเป็นคำแถลงของฝ่ายใดและ

ไม่แสดงความคิดเห็นของทั้งผู้รายงานข่าว และบรรณาธิการข่าวประจำวัน²¹ เนื่องจากความลำเอียงเข้าข้างใดนั้น ถือเป็นการโกหกต่อผู้ชม บิดเบือนข่าว ทั้งไม่มีคุณค่าต่อความเชื่อมั่นของข่าวอีกด้วย²²

ผลการวิเคราะห์ต้นฉบับข่าวตลอดเดือนตุลาคม 2525 ของผู้เขียนพบว่า ข่าวซึ่งเป็นที่พิพาท ลกเถียงมีปริมาณน้อย ข่าวกรณีเชื่อน้ำโจน ข้อพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ ฯลฯ มักเสนอในรูปลักษณะการเขียนกล่าวนำว่าข่าวนั้นเป็นข่าวซึ่งกำลังอยู่ระหว่างการตัดสินใจ น่าสนใจ แต่ไม่มีการเสนอข่าวโดยเปิดโอกาสให้คู่กรณีโต้แย้งแสดงเหตุผลของแต่ละฝ่ายในเวลาเท่าเทียมกันเลย ความเป็นกลางในการเสนอข่าวจึงเห็นได้ไม่ชัดเจนจากเนื้อหาของข่าว และข่าวที่คัดเลือกมาเสนอโดยทั่วไปมุ่งส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานราชการกับประชาชน เพราะสถานีโทรทัศน์มีการควบคุมการเสนอข่าวในรูปนโยบายถึง 3 ลำดับชั้น คือ ชั้นที่ 1 หัวหน้าฝ่ายข่าวของสถานี ชั้นที่ 2 ฝ่ายบริหารของสถานี ชั้นที่ 3 หน่วยงานเจ้าสังกัดของแต่ละสถานี ในที่นี้หมายถึง กองทัพบก กระทรวงกลาโหม สำหรับ ช่อง 5 และช่อง 7 สำนักนายกรัฐมนตรี สำหรับช่อง 3 และช่อง 9 นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ซึ่งรู้จักกันดีในนาม

“กบว.” ควบคุมนโยบายในทางปฏิบัติอีกชั้นหนึ่งโดยมีอำนาจตกเดือนเป็นลายลักษณ์อักษร ระเบียบการออกอากาศรายการที่ฝ่าฝืน เพิกถอนใบอนุญาตหรือใบรับรอง และปิดสถานี สถานีโทรทัศน์ทุกแห่งจึงต้องเสนอข่าวด้านดีด้านเดียวอย่างไม่มีทางเลือกเลย โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ทหาร นอกจากมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารทางราชการทางทหารให้ประชาชนทราบ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการด้านปฏิบัติการจิตวิทยาอีกด้วย²³ ดังสะท้อนให้เห็นได้จากลีลาการใช้ภาษาเขียนซึ่งมุ่งส่งเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยราชการทหารและประชาชนเป็นอย่างมาก เช่น

“และที่กองกำลังรักษาพระนครตอนบ่ายวันนี้เวลา 13.30 น. คณะนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบกหลักสูตรหลักประจำชุดที่ 61 ได้เข้าแสดงความยินดีต่อพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารบกด้วยความศรัทธาและเลื่อมใสในผลงานของผู้บัญชาการทหารบก จากการที่ได้ศึกษาประวัติการทำงานมาโดยตลอดว่าเป็นผู้ที่ยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ จริงจังและด้วยความซื่อสัตย์ยุติธรรม นับเป็นตัวอย่างที่ดีที่น่ากองทัพบกให้รู้เรื่องทักเทียมมานานาประเทศ

“ผู้บัญชาการทหารบกได้กล่าวขอบคุณในน้ำใจ และกล่าวว่านักเรียนเสนาธิการทหารบก

ทุกคนมีคุณค่าต่อกองทัพบกและประเทศชาติ ขอให้ นำความรู้จากการศึกษามาผสมผสานกับประสบการณ์ ซึ่งกองทัพบกต้องพัฒนาทั้งความรู้ยุทธวิธีและสิ่งสำคัญคือการพัฒนาคนทั้งตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชาด้วย” (ช่อง 5, 1 ตุลาคม 2525)

โดยนัยนี้ ความเป็นกลางในการเสนอข่าวจึงไม่ค่อยปรากฏให้รับรู้ในมวลชน ตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้โทรทัศน์จะไม่มีกำบังคับให้ถ่ายทอดข่าวดังเช่นวิทยุกระจายเสียงแต่ถ้ามีประกาศ แถลงการณ์ของทางราชการที่สำคัญทุกสถานีต้องถ่ายทอดข่าวนั้นรวมกันในลักษณะ “โทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย” หรือที่รู้จักกันดีในชื่อย่อว่า “ทีวีพล” โทรทัศน์จึงถูกจำกัดด้วยเหตุผลทางการเมืองและความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างมาก²⁴ ทำให้ต้องอยู่ในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อมวลชนของรัฐในการแถลงข่าว²⁵ กิจกรรมข่าวจึงมักเป็น “กิจกรรมที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลโดยตรง จนถึงกับมีผู้กล่าวว่าวิทยุโทรทัศน์เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาล ทั้งนี้เพราะรัฐบาลใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการชี้แจงประเด็นปัญหาอยู่เสมอโดยที่ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยน้อย นอกจากนี้ การวิพากษ์วิจารณ์กิจการของรัฐบาลโดยตรงแทบไม่ปรากฏ จะมีแต่การวิพากษ์วิจารณ์สถานการณ์ในต่างประเทศ เช่น ในรายการวิเคราะห์ข่าว เป็นต้น”²⁶

4. ผลตอบสนองมวลชนในระยะยาว

จากผลตอบสนองมวลชนในระยะสั้น สรุปได้ว่า แม้สถานีโทรทัศน์ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนจะได้เสนอข่าวสารได้ถูกต้องกับความเป็นจริงและรวดเร็วในรอบวัน ก็ยังขาดความเป็นกลางและมีปริมาณที่ยังไม่เหมาะสมกับผู้ชมอันเป็นมวลชน จึงมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า “เนื้อหาข่าวมีลักษณะเป็นบุคคลาธิษฐาน คือ เป็นเรื่องของบุคคลมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของเหตุการณ์ และการเสนอก็มักจะเป็นแบบข่าวราชการที่ค่อนข้างแข็งแล้ง และน่าเบื่อหน่าย ขาดข้อมูลและสารสนเทศกลับ (feedback) แถมยังมีการสั่งซื้อข้ามทวีปเข้ามามากมายแทนที่จะพยายามร่วมมือกันสร้างสรรค์สำนักข่าวแห่งชาติที่มีประสิทธิภาพและเร่งเร้าให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารในระดับภูมิภาคหรือในกลุ่มประเทศอาเซียนด้วยกัน

“ถ้าจะถือว่า สื่อมวลชน คือ เครื่องมือหรือสถาบันการสื่อสารสมัยใหม่ ที่มีสมรรถภาพในการเสนอข่าวต่อสังคม โทรทัศน์ในประเทศไทยนับว่ายังขาดสมรรถภาพจนไม่น่าที่จะเรียกว่าเป็นสื่อมวลชนได้เลย

“ในส่วนที่เป็นการแปลความของข่าว (News Interpretation) หรือ มีการแสดงความคิดเห็น (commentaries) โทรทัศน์ก็ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนมโนภาพ (concept) และพัฒนารูปแบบให้มีลักษณะทางวารสารศาสตร์ที่

ดีได้ (Journalistic Approach) ส่วนใหญ่ยังเป็นการเสนอความคิดเห็นในเชิงการเมือง (Political Approach) ซึ่งมีธาตุของการโฆษณาชวนเชื่อมากกว่าการประชาสัมพันธ์”²⁷

ท่ามกลางเสียงวิพากษ์ ได้มีผลวิจัยแสดง คำนิยมหรือพฤติกรรมการเลือกการดูโทรทัศน์ของผู้ชม พบว่า ปัจจุบันเมืองไทยมีผู้ชมดูโทรทัศน์มากที่สุดในช่วงเวลา 20.00–21.00 น. และเมื่อจัดลำดับประเภทของรายการโทรทัศน์ที่ผู้ชมแต่ละกลุ่มชอบดู พบว่า ชาวในประเทศผู้ชมกลุ่มเด็ก (5–12 ปี) ชอบดูเป็นอันดับที่ 7 วัยรุ่น (13–19 ปี) ชอบดูเป็นอันดับที่ 8 ผู้ชายชอบดูเป็นอันดับที่ 2 และผู้หญิงชอบดูเป็นอันดับที่ 1 ส่วนชาวดาวเทียม กลุ่มเด็กชอบดูเป็นอันดับที่ 8 กลุ่มวัยรุ่นชอบดูเป็นอันดับที่ 9 ผู้ชายชอบดูอันดับที่ 1 และผู้หญิงชอบดูเป็นอันดับที่ 2²⁸ ในจำนวนร้อยละ 60 ของประชากรทั้งหมดของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้ดูโทรทัศน์นั้น เลือกชมรายการข่าวเป็นอันดับหนึ่งมากเป็นอันดับสี่ในรายการ 5 ประเภท คือ ภาพยนตร์จีนชุด ละคร ภาพยนตร์ฝรั่งชุดข่าว และภาพยนตร์ไทยชุด และมีผู้ชมเพียงร้อยละ 27.2²⁹ หากจะเน้นเฉพาะกลุ่มนิสิตนักศึกษา ในปี พ.ศ. 2520 ดร. เสรี วงษ์มณฑาได้สำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษาไทยจำนวน 640 คน จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า การที่นักศึกษา

เปิดรับข่าวสารทางการเมือง (exposure to political information) ตามหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุและโทรทัศน์นั้น มีความสัมพันธ์กันกับการรับรู้ถึงความสำคัญทางการเมืองประมาณร้อยละ 95 ของนักศึกษาที่ให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองอย่างมาก³⁰ และเมื่อ 21-30 พฤศจิกายน 2527 วารสารมีเดียได้รายงานการสำรวจความนิยมการดูรายการทีวีของนิสิตนักศึกษา 452 คนจาก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจพบว่า 50 รายการที่นิสิตนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาติดตามดูมากที่สุดอันดับ 2 ได้แก่ ข่าวดาวเทียม ช่อง 3, อันดับ 17 ได้แก่ ข่าวดาวเทียม (ภาคเช้า) ช่อง 3, อันดับ 35 ข่าวในประเทศ ช่อง 7, อันดับ 39 ได้แก่ ข่าวดาวเทียม ช่อง 7, อันดับ 46 ได้แก่ ข่าวดาวเทียม ช่อง 9³¹

แม้ผลวิจัยดังกล่าวข้างต้นจะไม่ใช่ว่าผลการสำรวจการรับรู้ความสำคัญ (salience) ของประเด็นข่าวสารของประชาชน อันจะช่วยเป็นเครื่องบ่งชี้ (Indicator) ผลตอบสนองต่อมวลชนในระยะยาว คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผลวิจัยเหล่านี้ก็สามารถนำทางให้ทำนายถึงอนาคตของการเสนอข่าวสารทางโทรทัศน์ได้ว่า

คงต้องใช้เวลาหากหวังให้มวลชนตระหนักถึงความสำคัญของข่าวสารที่รับรู้

ในความคิดของประเทศที่พัฒนาแล้ว โทรทัศน์ เป็น “สื่อที่พิสูจน์ความทันสมัยในเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกา”³² สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา สิทธิการสื่อสารในประเทศไทยจึงเป็นเพียง “สิทธิด้านข่าวสาร” (Right to Information) ไม่ใช่ “สิทธิการสื่อสาร” (Right to Communication) การสื่อสารในสังคมจึงคงรูปแบบเอกวิถี (One-way process) ในทางตรงจากฝ่ายบริหารไปสู่ประชาชน การสื่อสารทางนอนระหว่างประชาชนด้วยกัน และทางตรงจากประชาชนไปสู่ฝ่ายบริหารมีน้อยมาก ดังนั้น การสื่อสารแบบยูกัลวิถี (two-way process) ในทางทฤษฎีและปฏิกิริยาสาธกแล้วด้วยสิทธิมนุษยชน จึงยังไม่ปรากฏเป็นจริงในสังคมไทย³³

ทัศนะของนักกฎหมาย “การเปิดเผยข่าวสารมีส่วนสำคัญต่อความไว้วางใจของประชาชนแต่ขณะเดียวกัน การเปิดเผยข่าวสารที่เป็นความลับก็เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศ ประเทศไทยยังไม่มี ความมั่นคงเพียงพอ การจะจัดให้มีระบบเสรีอาจไม่เหมาะสม ทั้งประเทศไทยยังมีภาวะทางเศรษฐกิจไม่พร้อมที่จะจัดให้มีสิ่งพิมพ์และเผยแพร่ข่าวสารได้อย่างสหรัฐอเมริกา แต่การไม่ยอมรับถึงสิทธิที่จะรู้ของประชาชน (Right to Know) เสียเลยนั้น ใน

กรณีนี้จะมีผลร้ายต่อประเทศชาติยิ่งกว่า ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าจุดสมดุลในเรื่องนี้สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้นควรอยู่ที่จุดใด”³⁴

โดยนัยแห่งแนวความคิดของการกำหนดวาระ ยังสื่อมวลชนเลือกเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหามากเท่าไร ประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้หรือตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นหรือปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย บรรดานักการสื่อสารจึงไม่มุ่งหวังให้ “ข่าว” (News) เป็นเพียงสิ่งที่บรรณาธิการหรือผู้สื่อข่าวสร้างขึ้นและเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ขณะเดียวกันก็ไม่ประสงค์ให้รัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศใช้โทรทัศน์

เป็นเครื่องมือของการบีบคั้นให้ประชาชนยอมรับข่าวสารที่เสนอ เพราะไม่ใช่สิ่งที่สาธารณชนจะยอมรับได้ทุกวัน³⁵ การแก้ไขจุดแรกควรเริ่มต้นจาก “การควบคุม” บรรณาธิการข่าวซึ่งทำหน้าที่คัดเลือกและจัดลำดับข่าวสาร ไม่ใช่เริ่มต้นที่ตัวบรรณาธิการข่าว

“การสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เรามักทำการสื่อสารโดยไม่ค่อยเอาใจใส่ว่าการสื่อสารเกิดขึ้นได้อย่างไร นอกเสียจากว่า เมื่อเกิดปัญหาขัดข้องหรือไม่ราบรื่นเท่าที่ควรนั้น เราจึงได้หันมาเห็นความสำคัญและได้ทำการศึกษาเรื่องนี้กันอย่างจริงจังต่อไป”³⁶

เชิงอรรถ

- 1 E.F. Shaw, “Agenda-Setting and Mass Communication Theory,” *Gazette* XXV, 2 (1979) : 96-105.
- 2 พรีระ จิโรธภณ, “การสื่อสารมวลชนมีผลต่อผู้รับเพียงใด” *นิเทศศาสตร์* 5 (สิงหาคม, 2527) : 55
- 3 ปัจจุบัน คือ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
- 4 เกริกเกียตติ พันธุ์พิพัฒน์ และปณัฏา ธนสถิตย์, “โทรทัศน์ไทย : จากบางขุนพรหมถึงระบบดาวเทียม”, *วิวัฒนาการสื่อมวลชนไทย* (กรุงเทพฯ : พุทธบูชาการพิมพ์, 2526), หน้า 140
- 5 คำสั่งของคณะกรรมการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 17 ข้อ 2
- 6 คำสั่งของคณะกรรมการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 17 ข้อ 3
- 7 นอกเหนือจากกฎหมายฉบับข้างต้น ยังมีระเบียบและคำสั่งอีกหลายฉบับที่รายละเอียดเพิ่มเติมได้จากกฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กองงานคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ กรมประชาสัมพันธ์ 2524)
- 8 “กิจการโทรทัศน์ ธุรกิจมีสิทธิ์หรือไม่,” *สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์* 31 (มกราคม, 2528) : 6.
- 9 “ทีวี Net work ระเบิดเจียบแผ่รัศมีกระเทือนทีวีท้องถิ่น,” *คู่แข่ง* 2 (สิงหาคม 2524) : 1.
- 10 George Tsoutsias, “What is television news?,” *EBU Review* XXXI, (March, 1978) : 32.
- 11 ปรีชา ช้างขวัญยืน, *ความรู้พื้นฐานสำหรับการใช้ภาษา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทพประทานพร, 2525), หน้า 53-62.
- 12 Michael Balkwill, “The Practice and Principle of Television News,” (Glasgow, Scotland : Thomson Foundation Television College, 1981). (Mimeographed)

- 13 G.A. Denohue, P.J. Tichenor and C.N. Olien, "Gatekeeping : Mass Media Systems and Information Control," in F.G. Kline and P.J. Tichenor (eds.) *Communication Research* (California : Sage, 1972), pp. 41-69.
- 14 D.M. White, "The Gate keepers : A Case Study in the Selection of News," *Journalism Quarterly* 27 (Fall, 1950) : pp. 38-39.
- 15 ปราโมช รั่ววินิจ, "บทบาทของข่าวโทรทัศน์กับการกำหนดวาระให้กับประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีข่าวสารการสร้างงานในชนบทตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525-2529)" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526, หน้า 35.
- 16 บุญเลิศ ศุภกิจ, "สื่อมวลชน : พลัฒ์ในการพัฒนาการเมืองที่ถูกลิ้ม," *วารสารธรรมศาสตร์* 8 (ตุลาคม-ธันวาคม 2521) : 39.
- 17 เสรี วงษ์มณฑา, "จิตวิทยาในการสื่อสาร," *วารสารธรรมศาสตร์* 9 (เมษายน-มิถุนายน 2523) : 12
- 18 "George Arthur Bailey, "The Vietnam war according to Chet, David, Walter, Hary, Peter, Bob, Howard and Frank : a content analysis of journalistic performance by the network television evening news anchorman, 1965-1970," (Thesis Ph. D., University of Wisconsin, Madison, 1973) in *List of Thesis* 1973 and 1974 (Singapore : Amic, 1976), p. 40.
- 19 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, *การศึกษามหาวิทยาลัยของสื่อสารมวลชนต่อการศึกษาวงบ้าน : สภาพปัจจุบันของสื่อสารมวลชน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล 2522), หน้า 41
- 20 ก. Robert L. Hilliard, *Writing for Television and Radio*, 3 rd rev. and enl. ed. (N.Y. : Hasting House, 1976), p. 128.
- ข. Mitchell Stephens, *Broadcast News : Radio Journalism and Introduction to Television*, (N.Y. : Holt, Rinehart and Winston, 1980), p. 139
- 21 BBC การปฏิบัติงานของกองข่าว, *เทปบันทึกเสียงรายการสารคดีพิเศษชุด "เบื้องหลัง BBC"* (London : บรรษัทกระจายเสียงแห่งอังกฤษ, 2520).
- 22 C. Richard Hofstetter, *Bias in News*, (Columbus : Ohio State University Press, 1976), pp. 4-7.
- 23 จารุพันธ์ บุณยสงคราม, "ข่าวช่อง 5 ไคโนเสาร์หรือความจำเป็น, " *รายการโทรทัศน์ดี ททบ. 5* เล่ม 8 (พฤศจิกายน 2522) : 8.
- 24 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, *การศึกษามหาวิทยาลัยของสื่อสารมวลชนต่อการศึกษาวงบ้าน : สภาพปัจจุบันของสื่อสารมวลชน*, อังแล้ว, หน้า 42
- 25 กำจัด กีพานิช, "โทรทัศน์ในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อมวลชนของรัฐในการแถลงข่าว," *นิเทศสาร* ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (สิงหาคม 2519), หน้า 33-36.
- 26 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ *การศึกษามหาวิทยาลัยของสื่อสารมวลชนต่อการศึกษาวงบ้าน : สภาพปัจจุบันของสื่อสารมวลชน*, อังแล้ว, หน้าเดียวกัน.
- 27 สมควร กวียะ, "ปัญหาวิทยุและโทรทัศน์ไทย ต้องแก้ด้วยการวางแผนมหภาค," *วารสารศาสตร์* 25 (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, 2522), หน้า 161.

- 28 “สู้ปขาว,” *มติ* 1 (มกราคม, 2528) : 10–11.
- 29 องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย, สำนักนายกรัฐมนตรี, *ผลการวิจัยคู่มือทักันของผู้บริโภค*, มิถุนายน, 2523 (อัคราเนียบเล่ม), หน้า 11.
- 30 บุญเลิศ ศุภกิตล, *อ่าวแล้ว*, หน้า 43.
- 31 “รายงานการสำรวจความนิยม” *มติ* 1 (ธันวาคม, 2527) : 28–29
- 32 Wilson P. Dizard, “Television : A World View,” in John C. Merrill, Carter R. Bryan, and Manin Alisky. *The Foreign Press*. (Baton Rouge : Louisiana State University Press, 1972), p. 18.
- 33 บุญเลิศ ศุภกิตล, *สิทธิการสื่อสารในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์ 2527), หน้า 1.
- 34 ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, “อิสระของข่าวสาร (Freedom of Information),” *วารสารนิเทศศาสตร์* (ปีที่ 9 ฉบับที่ 4) : 77
- 35 เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, “สื่อมวลชน : เครื่องมือยุทธศาสตร์ทางสังคม,” *วารสารธรรมศาสตร์* 9 (เมษายน–มิถุนายน) : 18
- 36 จานง วิบูลย์ศรี และศิริชัย ศิริภายะ, “แบบจำลองเชิงลู่เข้าของกินเซต,” *วารสารนิเทศศาสตร์* 4 (ตุลาคม, 2526) : 68

วารสารพัฒนบริหารศาสตร์

- วัตถุประสงค์ :** เพื่อเผยแพร่วิชาการและผลงานวิจัยทางการบริหารพัฒนาประเทศในด้านธุรกิจ ด้านราชการ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องตลอดจนรายงานและวิเคราะห์ปัญหา ทางวิชาการ ทางด้านการเมือง การบริหาร การเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจของบุคคลทั่วไป
- กำหนดออก :** – ปีละ 4 ฉบับ ออกในเดือน มกราคม เมษายน กรกฎาคม และ เดือนตุลาคม
- ค่าบำรุงสมาชิก :** – ประเทศไทย ปีละ 60 บาท รวมค่าส่ง
– ต่างประเทศ ปีละ 10 เหรียญอเมริกัน รวมค่าส่งทางเรือ
- การขอรับ :** – แจกความจำนงพร้อมกับส่งเงินค่าบำรุงเป็นรณาดัดหรือเช็คไปรษณีย์
สั่งจ่าย ปท. คลองจั่น ในนามรองบรรณาธิการ (ฝ่ายจัดการ) ฝ่ายจัดการวารสารพัฒนบริหารศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
กรุงเทพฯ 10240 โทร. 3777400–9, 3779660–9 ต่อ 390